

Město Žižkov. Slavíme 145 let od povýšení

28.05.2026

Venkovská krajina se v město proměnila během pár let, k Žižkovu původně patřil i kus Libně.

Kopcovité krajině, kde se dnes rozkládá Žižkov, se již za Karla IV. říkalo Weinberge, čili vinice, které kvůli císařskému přání v těchto místech vznikly. Války i počasí z vinohradů nadělaly opět holiny, na kterých vznikla obec Viničné Hory. Ta zabírala i oblast budoucího Žižkova, tehdy řídce osídlenou krajinu s malou obcí Olšany na východním okraji, sousední osada Šešovice zanikla za třicetileté války. Kopce křížovaly polní cesty spojující asi třicet usedlostí jako Parukářka, Bezovka, Ohrada, Pražačka, Boudečka, Dirixka, Miranka, Viktorka a další. Venkovský ráz se začal měnit s prvním nájemním domem. Ten vyrostl roku 1858 na nároží dnešní Husitské (tehdy Vídeňské) a Jeronýmovy ulice. Hlavní postavou a hybatelem proměny venkovské krajiny v město byl stavitel a pozdější první starosta Žižkova Karel Hartig. První parcely načrtl kolem Komenského náměstí, poté nastal raketový stavební růst.

Plán výstavby byl často kritizován pro svou rychlost, divokost a částečně i neodbornost, kde byl důraz kladen zejména na zisk. Některé domy jiným stavitelům do konce spadly, Hartigovi prý ale ne. Největším neštěstím byla tehdy smrt šesti dělníků v Žerotínově ulici. Firmy vsadily na pavlačové domy, v kopcovitém terénu jich vyrostly stovky a staly se symbolem čtvrti — jednoduché, levné, přeplněné a plné života. Stěhovaly se do nich tisíce dělníků, kteří nejčastěji mířili do okolních továren. Standardem byl dvoupokojový byt — z pavlače se vcházelo rovnou do kuchyně s okny do dvora, druhá místnost sloužila jako ložnice s okny do ulice. Pavlače fungovaly jako veřejná fóra, místo sousedských debat, hádek i smíchu. Chudší rodiny jeden pokoj pronajímaly, nejvíc během hospodářské krize, která propukla na jaře 1873 krachem na vídeňské burze. Ke krachu přispěla válka Německa s Francií nebo neúspěch velké výstavy ve Vídni, kam místo očekávaných dvaceti milionů návštěvníků přijelo pouze milionů sedm, mimo jiné kvůli epidemii cholery. Krize zasáhla i Čechy. Výroba surového železa poklesla o 65 procent, úpadek zaznamenalo strojírenství a další odvětví, včetně bankovníctví. To zasáhlo i starostu Hartiga a jeho Občanskou záložnu, kterou postavil na Prokopově náměstí. Přišel její krach a Hartig a další byli dokonce vyšetřováni z jejího vytunelování. Nakonec byli osvobozeni, starostu ale kauza stála křeslo na radnici. Uražen ze Žižkova odešel a usadil se na Vinohradech.

Památný den nastal 15. května 1881 — císařský dekret tehdy povýšil Žižkov na město. Aby ne, vždyť zde v 350 domech žilo dvacet tisíc duší, co do počtu převyšovala nové město pouze Praha, Plzeň, Liberec a Budějovice. A také obec Smíchov. Pro místní komunitu to byl obrovský triumf. Žižkov se stal symbolem českého sebevědomí a národní emancipace. Už samotné pojmenování čtvrti po Janu Žižkovi, prosazené roku 1868 právě Hartigem, mělo jasný politický podtext. Stejně jako názvy ulic po husitských bojovnících. Oslavy povýšení na město se nepovedly, protože v srpnu téhož roku vyhořelo Národní divadlo a Praha byla zahalena ve smutku.

Žižkov se během dvaceti let rozrostl na 60 tisíc obyvatel a jeden tisíc domů. Rodiny žily a stravovaly se podobně, především střídě. Topilo se v kamnech, na talíři byly často jen brambory na loupáčku nebo šklubánky, časté byly vdolky, česnečka či chlebová polévka. Nebo uhlíři na, tradiční pokrm z vařených brambor a noků. Dvory voněly jídlem, přepáleným omastkem i mlékem nebo vyvařeným prádlem. Kdykoli zazvonil popelářský zvonec na valníku taženým koňmi, hospodyně vybíhaly s pope lem. Z hokynářských obchůdků zavlál petrolej, ryby, kysané zelí, káva, chléb nebo skořice, dvorky obsadili dílnami zámečníci, truhláři či klempíři, občas se objevili potulní brusiči nožů, dráteníci či podomní obchodníci s batohem na břiše. Mozaiku žižkovských živností doplňovaly desítky povozníků a uhlířů, několik vetešníků, asi tři stovky ševců, přes sto uzenářů a řezníků a skoro čtyři sta obchodníků s potravinami. A samozřejmě hospody, kterých bylo přes stovku — z nich se linula vůně piva a tabáku, a také tóny harmoniky, u vchodů do putyk se potácely ošuntělé postavičky žebrající od výčepních zteplalé slitky alkoholu.

Tak žilo nové město Žižkov na přelomu století, tehdy k němu patřila ještě část Libně – dvě desítky budov v lokalitě zvané „U Libně“, rozkládající se mezi dnešní Invalidovnou, Palmovkou a ulicí Pod Krejčárkem. Byly to domy spojené s dráhou, ale i staré usedlosti, např. dvůr Heinovka a Kunštalka nebo dům Sluncová a U Zlaté kotvy. Kdy přestala tato část k Žižkovu patřit, se přesně neví, jisté je, že po roce 1948 už v plánech nebyla. Žižkov se stal součástí Prahy začátkem roku 1922.